

СТРУКТУРА СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Петров В.О., здобувач ступеня магістра

Науковий керівник: Марущак С.М.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

vladpetro1976@gmail.com

***Анотація.** В доповіді розглядаються питання побудови і функціонування на підприємстві системи економічної безпеки.*

***Ключові слова:** економічна безпека підприємства, система, об'єкти, суб'єкти, механізм управління, стратегія.*

Вступна частина. Економічна безпека підприємства (ЕБП) у найвужчому сенсі – це відсутність різного роду небезпек і загроз або наявність можливостей щодо їх попередження, захисту своїх інтересів, недопущення збитків більше критичної межі. Досягнути бажаного можна кропіткою повсякденною роботою відповідного персоналу, служб економічної безпеки, зусилля яких спрямовані на створення найкращих умов для беззбиткової роботи підприємства, збереження його майна, недопущення розголошення таємниці, збереження інтелектуальної власності, залучення висококваліфікованих кадрів, їх навчання та кар'єрний ріст тощо.

Поняття «безпека підприємства» нерозривно пов'язане з поняттями «стійкість», «розвиток», «вразливість», «жерованість». ЕБП – це його спроможність розвиватися та працювати в умовах постійно мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища, що характеризує її стійкість [1]. Якщо виробничі підприємства, що знаходяться в ситуації невизначеності, непередбачуваності, а саме зміни як внутрішніх умов господарювання, так і зовнішніх: політичних, макроекономічних, екологічних, правових, та приймають ризикові рішення в умовах жорсткої конкуренції, домагаються запобігання, ослаблення або захисту від існуючих або прогнозованих небезпек або загроз, це свідчить, що за даних умов вони забезпечують досягнення цілей свого функціонування і продукування наступних, що й визначається як розвиток суб'єкта господарювання. Це описує стан підприємства, коли корпоративні ресурси підприємства – земля, капітал, кадровий потенціал, підприємницькі здібності менеджерів, інформація, інтелектуальна власність, технологія і т.д. – використовуються, першочергово, для розвитку, а не тільки для запобігання небезпекам і загрозам. Така позиція підприємства – це позиція досягнення стратегічних цілей підприємницької діяльності та забезпечення інтенсивного розвитку.

Ціль цієї роботи – пояснити зміст і побудову систему економічної безпеки підприємства.

Основна частина. Забезпечення достатньо високого рівня ЕБП можливе при системному підході до вирішення даної задачі. Тобто, забезпечення ЕБП або управління нею, що значно ширше, вимагає створення на підприємстві власної системи економічної безпеки. Система економічної безпеки підприємства (СЕБП) – це комплекс заходів щодо забезпечення сприятливих умов діяльності підприємства і цільового використання його ресурсів шляхом реалізації організацією, яка відповідає за управління ЕБП, у взаємодії з іншими підрозділами сукупності організаційно-економічних і правових заходів, спрямованих на нейтралізацію та попередження внутрішніх і зовнішніх загроз.

СЕБП повинна бути єдиним організаційно-технічним комплексом, під час формування якого розробляється концепція забезпечення безпеки об'єкта чи політика безпеки. Її основу складає перелік обов'язкових заходів, вжиття яких спрямоване на вироблення алгоритму дій щодо захисту заявленого об'єкта, таких як визначення складу служби безпеки, її місця в організаційній структурі підприємства; сфера її компетенції, прав і повноважень; варіанти

дій у різних ситуаціях уникнення конфліктів між внутрішніми та зовнішніми структурними підрозділами [1].

Основау СЕБП складає система уявлень, вимог і умов організації процесу управління ЕБП на різних етапах і рівнях виробничої діяльності (рис. 1). Концептуальні засади ЕБП мають включати мету, завдання, принципи діяльності, об'єкт і суб'єкт, стратегію і тактику. Метою СЕБП є створення умов для функціонування підприємства, що забезпечують йому певний рівень стабільності та стійкості, більшу чи меншу можливість самореалізації та розширеного самовідтворення, не контрольовані або контрольовані ним шляхом протистояння зовнішнім загрозам і запобігання внутрішнім при наявності відповідних ресурсів. Завдання СЕБП: – прогнозування можливих загроз діяльності підприємства; – організація діяльності щодо попередження потенційних загроз (превентивні заходи); – виявлення, аналіз, оцінка, ухвалення рішень і організація діяльності по реагуванню на реальні загрози діяльності підприємства; – організація діяльності щодо попередження потенційних загроз (превентивні заходи); – виявлення, аналіз, оцінка, ухвалення рішень і організація діяльності по реагуванню на реальні загрози діяльності підприємства; – самовдосконалення систем економічної безпеки підприємства [2] (рис. 1).

Рис. 1. Значення системи економічної безпеки для діяльності підприємства

СЕБП передбачає виконання таких принципів: – комплексність або системність; – пріоритетність заходів попередження (своєчасність); – поєднання превентивних і реактивних заходів; – диференційованість; – безперервність; – законність; – плановість; – економність; – координація; – поєднання гласності та конфіденційності; – компетентність; – підконтрольність [3]. Найбільш значимими функціями СЕБП є прогнозування, виявлення, попередження, ослаблення небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності

підприємства і його персоналу, збереження майна, створення благодійної конкурентного середовища, ліквідація наслідків завданих збитків та ін.

Об'єктами ЕБП виступає все те, на що спрямовані зусилля щодо забезпечення економічної безпеки – різні види діяльності підприємства – виробнича, комерційна, постачальна, управлінська та ін.; – майно і ресурси підприємства – фінансові, матеріально-технічні, інформаційні, інтелектуальні та ін.; – персонал фірми, її керівників, акціонерів, різні структурні підрозділи, служби, партнерів, співробітників, які володіють інформацією, що становить комерційну таємницю, і т.д.

Суб'єктами ЕБП є ті особи, підрозділи, служби, органи, відомства, установи, які безпосередньо займаються управлінням економічної безпеки підприємства. Оскільки ця діяльність багатоаспектна, це завдання неможливо вирішити за допомогою одного-двох органів. Суб'єкти економічної безпеки за своїм місцем знаходження і діями з середини чи ззовні можна поділити на дві групи.

До першої групи належать ті суб'єкти, які входять в структуру самого підприємства і вирішують завдання щодо забезпечення його економічної безпеки. Це – спеціальні суб'єкти (служба економічної безпеки, або охорона, пожежна команда, рятувальна служба), а також увесь інший персонал фірми, який також піклується про безпеку свого підприємства. Суб'єкти ЕБП першої групи підпорядковуються керівництву підприємства.

До другої групи належать ті суб'єкти, які знаходяться за межами підприємства. Це передусім державні органи, які створюють умови забезпечення ЕБП. До них відносяться: – законодавчі органи; – виконавчі органи влади; – судові органи; – державні інститути; – правоохоронні органи; – система науково-перетворювальних установ. Окрім державних суб'єктів ЕБП існують недержавні організації, агентства, установи, які беруть на себе відповідальність і здійснюють діяльність щодо забезпечення економічної безпеки підприємства – різні приватні охоронні та детективні організації, аналітичні центри, інформаційні служби, навчальні, наукові та консультаційні організації тощо. До їх функцій входять послуги з охорони об'єктів, забезпечення захисту інформації, комерційної таємниці, накопичення і представлення інформацію про конкурентів, ненадійних партнерів тощо, які надіються підприємствам за певну плату. Як показує світовий досвід, саме недержавні організації, як правило, вирішують завдання щодо забезпечення безпеки підприємства.

Одним з найбільш значимих елементів СЕБП є механізм управління нею, який представляє собою об'єктивно зумовлену послідовність дій щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Системний підхід до формування механізму управління ЕБП передбачає необхідність враховувати всі реальні умови його діяльності, а сам механізм повинен мати чітко окреслені елементи, схему їх дії і взаємодії. Структура управління ЕБП складається з певних етапів, послідовне або в деяких випадках одночасне виконання яких і забезпечує сприятливі умови розвитку підприємства. При цьому, механізм управління ЕБП може мати різний ступінь структуризації та формалізації).

Функціям управління ЕБП відповідають свої інструменти, методи та важелі. У практиці управління розрізняють два види функцій управління: 1) основні – весь комплекс обов'язкових робіт, який підлягає неухильному виконанню в процесі реалізації конкретної функції управління в певній послідовності: прогнозування; організація; планування; мотивація; контроль; облік; аналіз; підготовка і прийняття управлінських рішень; 2) конкретні. Більш відособлені, являють собою самостійні галузі професійної діяльності. Саме на основі аналізу конкретних функцій формують структуру управління, здійснюють підбір і розстановку кадрів, розробляють системи інформації, організації діловодства. Конкретні функції управління дозволять чітко визначити, що, кому і коли робити. Їх виконання залежить від компетентності, гнучкості, оперативності, підприємливості конкретних спеціалістів і, як наслідок, успішне виконання покладених на них функцій. Управління ЕБП як система передбачає виконання і основних функцій в загальному механізмі, і конкретних для кожного підрозділу підприємства і служби економічної безпеки.

Основними функціями управління ЕБП є планування; організація; мотивація; контроль, які поєднані процесами комунікацій та прийняття рішень. Найважливішим етапом забезпечення ЕБП є стратегічне планування і прогнозування його рівня [4, с. 90].

Стратегії ЕБП за своїм змістом бувають різними: – 1) стратегія прогнозування – це стратегія, орієнтована на прогнозування, завчасне виявлення небезпек і загроз, цілеспрямоване дослідження економічної та криміногенної ситуацій як всередині підприємства, так і в навколишньому середовищі. Виділені для вирішення цього завдання фахівці, створені підрозділи і служби безпеки дають можливість усвідомлено і цілеспрямовано проводити роботу щодо створення сприятливих умов для підприємницької діяльності; – 2) стратегія реагування – це стратегія, пов'язана з необхідністю раптово реагувати на реально виниклі загрози виробничій діяльності, майну, персоналу і т.д. Тобто в даному випадку діє принцип «загроза-відображення». Створені (часто поспішно) для вирішення цього завдання підрозділи, служби, виділені сили та засоби можуть послабити або запобігти впливу загроз; в той же час підприємству може бути завдано шкоди; – 3) стратегія відшкодування – це стратегія економічної безпеки, спрямована на відшкодування (відновлення, компенсацію) нанесеного збитку. Дана стратегія може вважатися прийнятною лише тоді, коли збитки завдано, або тоді, коли немає можливості здійснити стратегії першого або другого типу.

Згідно принципів ЕБП, визначених вище, застосування окремо кожної з визначених стратегій не прийнятне для підприємства. Доцільним є раціональне поєднання трьох визначених способів дій в порядку їх визначення. Пропонуємо визначити такі чотири стратегічні напрямки економічної безпеки підприємства: – 1) стратегія фокусування на підвищенні рівня економічної безпеки підприємства; – 2) стратегія пріоритетного реагування на загрози; – 3) стратегія утримання рівня економічної безпеки підприємства; – 4) стратегія підвищення або утримання рівня економічної безпеки підприємства. Вибір підприємства між стратегічними напрямками управління ЕБП пропонуємо визначати так (табл. 1).

Таблиця 1. Рекомендації щодо вибору стратегії економічної безпеки підприємства

Рівень ЕБП	Вид стратегії ЕБП
Дуже низький	Стратегія фокусування на підвищенні рівня ЕБП
Низький	Стратегія пріоритетного реагування на загрози
Середній	Стратегія утримання рівня ЕБП
Високий	Стратегія підвищення або стратегія утримання ЕБП
Дуже високий	Стратегія утримання рівня ЕБП

Висновки. Управління ЕБП має на меті при ефективному розподілі і використанні корпоративних ресурсів створювати найсприятливіші умови і можливості для досягнення підприємством запланованих цілей, своєчасно виявити і максимально послаблення впливу різного роду небезпек і загроз в умовах нестабільності та змінюваності ринкової економіки, жорсткої конкуренції на ринку, зростаючих вимог до результатів діяльності підприємства, вдосконалення методів управління і засобів впливу. Його ефективність забезпечується СЕБП, яка має на меті вирішення поставлених перед нею завдань тільки тоді, коли буде функціонувати, тобто її невід'ємним складовим елементом є практичні дії щодо забезпечення безпеки бізнесу.

REFERENCES

- [1] Колодязна І.В., Букріна К.А. Економічна безпека в системі сталого функціонування підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Вип. 23, част. 1. С. 135-140.
- [2] ЧешукВ., Полінкевич О. Суть та значення економічної безпеки підприємств у новій економіці. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 3. С. 52-56.
- [3] Івченко Є.А., Івченко Ю.А. Дослідження принципів побудови та функціонування системи економічної безпеки підприємства. Управління проектами та розвиток виробництва. 2017. № 1(61). С. 46-51.

[4] Птащенко Л.О. Стратегічне та інноваційне забезпечення розвитку системи економічної безпеки підприємства : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2018. 320 с.

Petrov V.O, Master's Degree

Structure of the enterprise economic security system

Abstract. The report deals with the issues of construction and functioning of an enterprise economic security system.

Keywords: economic security of the enterprise, system, objects, subjects, control mechanism, strategy.

Петров В.А., соискатель степени магистра

Структура системы экономической безопасности предприятия

Аннотация. В докладе рассматриваются вопросы построения и функционирования на предприятии системы экономической безопасности.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, система, объекты, субъекты, механизм управления, стратегия.